

Cuprins

CAPITOLUL I. INTRODUCERE ÎN DREPTUL SECURITĂȚII SOCIALE	5
§ 1. Securitatea socială și riscurile sociale	5
§ 2. Sistemele de securitate socială	7
§ 3. Apariția și dezvoltarea sistemelor de securitate socială	8
§ 4. Securitatea socială în documentele internaționale.....	10
§ 5. Definiția și obiectul dreptului securității sociale	13
§ 6. Asigurările sociale – instituție a dreptului securității sociale.....	14
§ 7. Asistența socială – instituție a dreptului securității sociale	16
§ 8. Principiile dreptului securității sociale	18
§ 9. Izvoarele dreptului securității sociale.....	22
CAPITOLUL II. ASIGURĂRILE SOCIALE DE SĂNĂTATE.....	27
§ 1. Noțiuni și reglementare	27
§ 2. Principiile asigurărilor sociale de sănătate	28
§ 3. Concepte privind asigurările sociale de sănătate.....	28
§ 4. Asigurații sistemului de asigurări sociale de sănătate	29
§ 5. Drepturile și obligațiile asiguraților	33
§ 6. Servicii medicale profilactice suportate din fondul național unic de asigurări sociale de sănătate.....	35
§ 7. Servicii medicale curative suportate din fondul național unic de asigurări sociale.....	35
§ 8. Medicamente, materiale sanitare, dispozitive medicale și alte mijloace terapeutice	36
§ 9. Servicii medicale de îngrijiri la domiciliu.....	37
§ 10. Alte servicii speciale	37
§ 11. Servicii medicale acordate asiguraților pe teritoriul altor state	38
§ 12. Servicii medicale care nu sunt suportate din fondul național unic de asigurări sociale de sănătate	38
§ 13. Asigurarea calității pachetului de servicii de bază pentru asigurați	39
§ 14. Constituirea Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate.....	40
§ 15. Atribuțiile caselor de asigurări de sănătate.....	44
§ 16. Răspunderi și sancțiuni.....	46
§ 17. Cardul european de asigurări sociale de sănătate.....	47
§ 18. Cardul național de asigurări sociale de sănătate.....	48
§ 19. Asigurările voluntare de sănătate	48
§ 20. Contractul de asigurare voluntară de sănătate	50
§ 21. Concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate.....	50
§ 22. Concediul și indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă	54
§ 23. Concedii și indemnizații pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă.....	56
§ 24. Concediul și indemnizația de maternitate	58

§ 25. Concediul și indemnizația pentru creșterea copilului.....	58
§ 26. Concediul și indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav	70
§ 27. Concediul și indemnizația de risc maternal.....	71
§ 28. Alte dispoziții privind indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate	72

CAPITOLUL III. ASIGURAREA PENTRU ACCIDENTE DE MUNCĂ ȘI BOLI

PROFESIONALE.....	75
§ 1. Noțiunea și principiile asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale	75
§ 2. Raporturile de asigurare și riscurile asigurate	76
§ 3. Persoanele asigurate (asigurații).....	76
§ 4. Asigurătorul.....	77
§ 5. Obiectivele asigurării	77
§ 6. Contribuția de asigurări pentru accidente de muncă și boli profesionale.....	78
§ 7. Prestații și servicii de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale	78
7.1. Enumerare	78
7.2. Prestații și servicii pentru investigare, diagnosticare, reabilitare și recuperarea capacității de muncă	79
7.3. Prestații și servicii pentru reabilitare și reconversie profesională	81
7.4. Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă.....	82
7.5. Indemnizația pentru trecerea temporară în alt loc de muncă și indemnizația pentru reducerea timpului de muncă	83
7.6. Compensații pentru atingerea integrității	83
7.7. Despăgubiri în caz de deces.....	84
7.8. Rambursări la cheltuieli	84
§ 8. Comunicarea și constatarea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale	85
§ 9. Prevenirea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale	85
§ 10. Organizarea sistemului de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale	87
§ 11. Răspunderea juridică.....	88
§ 12. Jurisdicția asigurărilor pentru accidente de muncă și boli profesionale.....	89

CAPITOLUL IV. ASIGURĂRILE PENTRU ȘOMAJ ȘI MĂSURILE PENTRU

PREVENIREA ȘOMAJULUI.....	90
§ 1. Șomajul – fenomen social	90
§ 2. Evoluția și structura șomajului în sistemul național.....	91
§ 3. Măsuri prevăzute de Legea nr. 76/2002 în vederea protecției persoanelor împotriva riscului de șomaj	92
§ 4. Concepte utilizate de Legea nr. 76/2002.....	93
§ 5. Indicatori statistici privind piața muncii.....	95
§ 6. Clasificarea ocupațiilor din România (COR)	95
§ 7. Beneficiarii sistemului asigurărilor pentru șomaj	96
§ 8. Categoriile de asigurați în sistemul asigurărilor pentru șomaj	97
§ 9. Organe cu atribuții în domeniul asigurărilor pentru șomaj	99

9.1. Ministerul Muncii și Protecției Sociale.....	99
9.2. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	99
9.3. Institutul Național de Statistică.....	105
§ 10. Bugetul asigurărilor pentru șomaj	106
10.1. Veniturile bugetului asigurărilor pentru șomaj	106
10.2. Cheltuielile în cadrul bugetului asigurărilor pentru șomaj.....	108
§ 11. Persoanele care beneficiază de indemnizație de șomaj	110
§ 12. Persoanele asimilate șomerilor.....	111
§ 13. Persoanele care nu beneficiază de indemnizație de șomaj	111
§ 14. Condiții pentru nașterea dreptului la indemnizația de șomaj	111
§ 15. Data de la care se dobândește dreptul de a primi indemnizația de șomaj	114
§ 16. Quantumul indemnizației de șomaj	114
§ 17. Obligațiile persoanelor care beneficiază de indemnizație de șomaj.....	115
§ 18. Suspendarea plății indemnizației.....	116
§ 19. Încetarea plății indemnizației de șomaj.....	118
§ 20. Recuperarea sumelor plătite fără temei legal	119
§ 21. Acordarea unor zile libere părinților pentru supravegherea copiilor, în situația închiderii temporare a unităților de învățământ.....	119
§ 22. Măsuri de sprijin destinate salariaților și angajatorilor în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS- CoV-2, precum și pentru stimularea creșterii ocupării forței de muncă	121
§ 23. Măsuri pentru prevenirea șomajului.....	123
CAPITOLUL V. SISTEMUL UNITAR DE PENSII PUBLICE	127
§ 1. Principii ale sistemului public de pensii.....	127
§ 2. Semnificația termenilor și expresiilor specifice sistemului public de pensii	127
§ 3. Asigurații.....	129
§ 4. Declarația de asigurare	130
§ 5. Contractul de asigurare socială	133
§ 6. Stagiul de cotizare	133
§ 7. Bugetul asigurărilor sociale de stat	135
§ 8. Contribuția de asigurări sociale.....	136
§ 9. Baza lunară de calcul.....	154
§ 10. Calculul și plata contribuțiilor.....	160
§ 11. Noțiunea și categoriile de pensii	162
§ 12. Pensia pentru limită de vârstă.....	163
§ 13. Pensia anticipată.....	180
§ 14. Pensia anticipată parțială.....	180
§ 15. Pensia de invaliditate.....	182
§ 16. Pensia de urmaș.....	186
§ 17. Calculul pensiilor	187
§ 18. Stabilirea și plata pensiilor	196
§ 19. Alte drepturi de asigurări sociale	202
§ 20. Răspunderea juridică.....	204
§ 21. Jurisdicția asigurărilor sociale	204

CAPITOLUL VI. PENSIILE SPECIALE	207
§ 1. Pensiile speciale ale militarilor, polițiștilor și funcționarilor publici cu statut special din sistemul administrației	207
§ 2. Pensiile de serviciu ale membrilor Corpului diplomatic și consular	231
§ 3. Pensiile speciale ale funcționarilor publici parlamentari	235
§ 4. Pensiile speciale ale judecătorilor, procurorilor și Judecătorilor Curții Constituționale	239
§ 5. Pensiile speciale ale personalului auxiliar de specialitate din instanțele judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea și al personalului care funcționează în cadrul Institutului Național de Expertize Criminalistice	245
CAPITOLUL VII. PENSIILE PRIVATE	252
§ 1. Caracteristici generale ale sistemului pensiilor private	252
§ 2. Definirea unor temeni și expresii	252
§ 3. Fondul de pensii private	255
§ 4. Autorizarea schemei de pensii private și a fondului de pensii	258
§ 5. Investițiile fondului de pensii	260
§ 6. Participanții	263
§ 7. Contribuția la fondul de pensii	265
§ 8. Conturile participanților	267
§ 9. Pensia privată	268
§ 10. Provizioane tehnice și garanții reglementate și supravegheate de Comisie	269
§ 11. Răspunderea juridică	270
11.1. Răspunderea contravențională	270
11.2. Răspunderea penală	271
CAPITOLUL VIII. PENSIILE FACULTATIVE	273
§ 1. Caracteristici generale ale sistemului pensiilor facultative	273
§ 2. Înființarea societăților de pensii, autorizarea și retragerea autorizației administratorilor	273
§ 3. Înființarea, autorizarea și retragerea autorizației fondurilor de pensii facultative	282
§ 4. Transferurile între fondurile de pensii facultative	284
§ 5. Participanți și contribuții	284
§ 6. Conturile participanților și evaluarea activelor	286
§ 7. Dreptul la pensie	287
§ 8. Interdicții	287
§ 9. Răspunderea juridică	288
CAPITOLUL IX. SISTEMUL NAȚIONAL DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ	291
§ 1. Considerații generale	291
§ 2. Definirea unor termeni	294
§ 3. Definirea și clasificarea beneficiilor de asistență socială	297
§ 4. Categoriile de beneficii de asistență socială	299

§ 5. Administrarea beneficiilor de asistență socială	300
§ 6. Noțiuni specifice sistemului de beneficii de asistență socială.....	302
§ 7. Definirea și clasificarea serviciilor sociale.....	303
§ 8. Beneficiarii și furnizorii de servicii sociale.....	305
§ 9. Organizarea și administrarea serviciilor sociale.....	306
§ 10. Procesul de acordare a serviciilor sociale.....	308
§ 11. Prevenirea și combaterea sărăciei și riscului de excluziune socială.....	311
§ 12. Asistența socială a copilului și a familiei	313
§ 13. Asistența socială a persoanelor cu dizabilități.....	317
§ 14. Asistența socială a persoanelor vârstnice	320
§ 15. Personalul din sistemul de asistență socială	322
§ 16. Finanțarea asistenței sociale	323
§ 17. Contractarea serviciilor sociale	325
§ 18. Jurisdicția asistenței sociale	327

CAPITOLUL X. AJUTORUL SOCIAL, SERVICIILE SOCIALE ȘI CANTINELE

DE AJUTOR SOCIAL	328
§ 1. Considerații generale privind ajutorul social.....	328
§ 2. Beneficiarii ajutorului social	328
§ 3. Condițiile necesare pentru atribuirea ajutorului social.....	330
§ 4. Primirea și soluționarea cererilor pentru acordarea ajutorului social	332
§ 5. Stabilirea cuantumului și plata ajutorului social	333
§ 6. Obligațiile titularilor de ajutor social și modificarea acestuia.....	337
§ 7. Suspendarea și încetarea plății ajutorului social.....	338
§ 8. Alte categorii de prestații familiale	340
§ 9. Recuperarea sumelor încasate necuvenit cu titlu de ajutor social	349
§ 10. Cantinele de ajutor social	349

CAPITOLUL XI. DREPTURI DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ALE COPIILOR.....

§ 1. Prestațiile familiale.....	352
§ 2. Noțiunea și caracteristicile alocației de stat pentru copii	353
§ 3. Titularul dreptului la alocația de stat pentru copii și beneficiarul acesteia	354
§ 4. Categoriile de copii care au dreptul la alocație	355
§ 5. Procedura de stabilire și plată a alocației	355
§ 6. Recuperarea sumelor plătite necuvenit cu titlu de alocație de stat pentru copii.....	357
§ 7. Noțiunea și specificul alocației pentru susținerea familiei.....	358
§ 8. Titularul dreptului la alocația familială complementară și alocația de susținere pentru familia monoparentală	358
§ 9. Beneficiarii dreptului la alocația familială	358
§ 10. Livretul de familie.....	360
§ 11. Stabilirea și plata drepturilor	361
§ 12. Recuperarea sumelor încasate necuvenit.....	365
§ 13. Răspunderea juridică.....	366
§ 14. Jurisdicția drepturilor reglementate de Legea nr. 277/2010.....	367

§ 15. Acordarea unui ajutor financiar familiilor pentru plata serviciilor oferite de bonă.....	367
§ 16. Noțiuni introductive privind protecția și promovarea drepturilor copilului.....	369
§ 17. Beneficiarii dreptului la protecție și asistență și persoanele responsabile pentru exercitarea acestui drept.....	369
§ 18. Principiile respectării și garantării drepturilor copilului	370
§ 19. Drepturile și libertățile copilului	371
§ 20. Mediul familial și îngrijirea alternativă.....	378
§ 21. Sănătatea și bunăstarea copilului.....	381
§ 22. Educație, activități recreative și culturale.....	383
§ 23. Protecția specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi	384
23.1. Preliminarii	384
23.2. Plasamentul	386
23.3. Plasamentul în regim de urgență.....	388
23.4. Supravegherea specializată	389
§ 24. Monitorizarea aplicării măsurilor de protecție specială	389
§ 25. Protecția copiilor refugiați precum și a celor în caz de conflict armat	390
§ 26. Protecția copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal.....	391
§ 27. Protecția copilului împotriva exploatării.....	392
§ 28. Protecția copilului împotriva consumului de droguri.....	393
§ 29. Protecția copilului împotriva abuzului sau neglijenței	394
§ 30. Protecția copilului cu părinții plecați la muncă în străinătate.....	396
§ 31. Protecția copilului împotriva răpirii sau oricăror forme de traficare și împotriva altor forme de exploatare	397
§ 32. Reguli speciale de procedură.....	398
§ 33. Răspunderi și sancțiuni.....	399
 CAPITOLUL XII. ASISTENȚA SOCIALĂ A PERSOANELOR VÂRSTNICE.....	404
§ 1. Noțiunea de persoană vârstnică.....	404
§ 2. Reglementarea măsurilor de asistență socială a persoanelor vârstnice	405
§ 3. Evaluarea situației persoanelor vârstnice care necesită asistență socială.....	405
§ 4. Servicii comunitare pentru persoanele vârstnice.....	409
§ 5. Organizarea și funcționarea căminelor pentru persoane vârstnice	411
§ 6. Procedura de stabilire, suspendare și încetare a drepturilor de asistență socială pentru persoanele vârstnice	412
§ 7. Finanțarea asistenței sociale pentru persoanele vârstnice	413
 CAPITOLUL XIII. PROTECȚIA ȘI PROMOVAREA DREPTURILOR PERSOANELOR CU HANDICAP	416
§ 1. Noțiunea de persoană cu handicap	416
§ 2. Principii fundamentale	416
§ 3. Semnificația unor termeni și expresii.....	419
§ 4. Încadrarea în grad de handicap.....	421

§ 5. Drepturi de care beneficiază persoanele cu handicap	424
§ 6. Obligațiile persoanelor cu handicap, ale familiei sau reprezentanților legali.....	431
§ 7. Servicii sociale	432
§ 8. Asistentul personal	433
§ 9. Asistentul personal profesionist	436
§ 10. Centre pentru persoanele cu handicap.....	438
§ 11. Prestații sociale pentru persoanele cu handicap	439
§ 12. Accesibilități pentru persoanele cu handicap	440
§ 13. Orientarea și formarea profesională	443
§ 14. Încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap.....	445
 CAPITOLUL XIV. PROTECȚIA SOCIALĂ A VETERANILOR, INVALIZILOR, ORFANILOR ȘI VĂDUVELOR DE RĂZBOI, PRECUM ȘI A FOȘTILOR DEȚINUȚI POLITICI.....	
§ 1. Calitatea de veteran de război	448
§ 2. Văduva de război.....	450
§ 3. Drepturile veteranilor și văduvelor de război, potrivit Legii nr. 44/1994	450
§ 4. Drepturile acordate invalizilor, orfanilor și văduvelor de război, potrivit Legii nr. 49/1999.....	454
§ 5. Drepturile foștilor deținuți politici	456
 TESTE GRILĂ.....	 459

CAPITOLUL I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL SECURITĂȚII SOCIALE

§ 1. Securitatea socială și riscurile sociale

Cuvântul *securitate* își are originea în latinescul *securitas* (în franceză – *sécurité*, în engleză *security*); el înseamnă protecție, apărare, stare de siguranță, faptul de a fi pus la adăpost de orice pericol.

Sintagma securitate socială este definită ca „totalitatea reglementărilor juridice pentru asigurarea stării de siguranță socială la nivelul de persoană, grup social sau populație totală, precum și pentru protejarea persoanelor defavorizate sau marginalizate”¹.

Dintr-o altă perspectivă, se arată că „noțiunea de securitate socială reprezintă atitudinea statului la un moment dat în raport cu riscurile sociale”. Ea „se concretizează în mecanisme instituționale prin care se urmărește separarea consecințelor păgubitoare produse individului de anumite evenimente calificate drept riscuri sociale”².

Existența instituției menționate reprezintă o garanție pentru fiecare persoană ca în orice împrejurare să dispună de mijloacele necesare pentru asigurarea propriei subzistențe, precum și pe cea a familiei sale în condiții decente³.

Scopul ei constă în contracararea *consecințelor unor evenimente diverse, calificate în genere riscuri sociale*⁴.

Această concluzie rezultă din importante documente internaționale, inclusiv Convenția nr. 102/1952 a Organizației Internaționale a Muncii, care utilizează expresia *securitate socială* și îi precizează conținutul.

Documentele respective se referă la un mănunchi de evenimente care determină puterea statală să asigure protecție în tot sau în parte populației sale.

Sunt considerate astfel de evenimente:

- boala;
- maternitatea;
- invaliditatea;
- bătrânețea;
- accidentul de muncă și boala profesională;
- decesul (protecția urmașilor);
- sarcinile familiale;
- șomajul.

Așadar, noțiunea de securitate socială este asociată unei liste de evenimente care, în pofida unei varietăți aparente, prezintă caracteristici comune, ele fiind, de fapt *riscuri*

¹ *Dicționarul explicativ al limbii române* (coordonatori I. Coteanu, L. Seche, M. Seche), Ed. Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 1108.

² C.-A. Moarcăș, *Dreptul social al Uniunii Europene în practică*, Partea I, Ed. Universul Juridic, 2018, p. 31.

³ J.J. Dupeyroux, *Droit de la sécurité sociale*, 15e édition par M. Borgetto, R. Lafore, R. Reullan, 2005, Dalloz, Paris, p. 2.

⁴ M. Badel, *Droit de la sécurité sociale*, Ellipses Édition marketing, S.A., Paris, 2007, p. 8.

sociale, adică riscuri de natură să determine reducerea ori suprimarea capacității *de câștig* a persoanelor (în primul rând, salariate).

Având în vedere efectele lor, riscurile sociale sunt *acele evenimente care au incidență comună asupra situației economice a indivizilor prin diminuarea veniturilor sau, invers, prin creșterea cheltuielilor*.

Într-adevăr, există anumite evenimente susceptibile de a împiedica o persoană să dobândească un venit normal dintr-o activitate profesională. Din acest punct de vedere, riscurile sociale pot fi riscuri fizice și riscuri economice.

Riscurile fizice apar atunci când forța de muncă este alterată, redusă sau pierdută. Aceste riscuri pot fi *de origine profesională* și anume în caz de accident de muncă sau boală profesională și *de origine extraprofesională* în alte cazuri, de pildă: boală, maternitate, invaliditate, bătrânețe, deces, văduvie.

Riscurile economice sunt generate de situațiile în care forța de muncă, fără să fie alterată, este imposibil de exercitat, datorită lipsei de locuri de muncă disponibile; este cazul șomerilor.

Există, de asemenea, riscuri care constau în reducerea nivelului de trai prin creșterea cheltuielilor în situații excepționale, de exemplu, cumpărarea de medicamente în caz de boală, majorarea chirii în anumite perioade, întreținerea unor membrii ai familiei aflați în nevoie etc.

S-a mai considerat¹ că securitatea socială constituie o garanție contra riscurilor de ordin:

- *psihologic*: boală, maternitate, invaliditate, deces, bătrânețe, care pot afecta persoanele, antrenând astfel o reducere sau pierdere a câștigurilor;
- *profesional*: accidente de muncă și boli profesionale.

Securitatea socială, care ocupă un loc însemnat în viața cotidiană a mai multor oameni începe adesea înainte de naștere (îngrijirile prenatale) și se prelungește după moarte (pensiile de urmaș).

Desigur că repararea consecințelor riscurilor sociale se face în scopul garantării securității economice a persoanelor supuse acestor riscuri.

Având în vedere că scopul politicilor de securitate socială este în definitiv de a abolii starea de nevoie, asigurând fiecărui cetățean un venit suficient pentru a satisface în orice moment nevoile sale, dreptul securității sociale ar putea fi definit și ca *dreptul la o redistribuire destinată să garanteze securitatea economică individuală*².

Politicile de securitate socială, înțelese ca politici de securitate economică, comportă eforturile tinzând la securitatea locului de muncă, a câștigului și a capacității de muncă (îngrijirile medicale, de exemplu), precum și amenajarea unui sistem de distribuire a venitului de înlocuire în timpul perioadelor de inactivitate forțată.

Securitatea socială necesită existența unei vaste organizații naționale de întraajutorare obligatorie care nu poate să atingă deplina sa eficacitate decât dacă ea reprezintă un caracter de foarte mare generalitate atât în privința persoanelor ocrotite, cât și în cea a riscurilor pe care le acoperă. Idealul său este ca ansamblul populației unei țări să fie protejată împotriva ansamblului factorilor de insecuritate³.

¹ M. Meunier-Boffa, *Droit sociale*, Edition Litéc, Paris, 1991, p. 29.

² *Ibidem*.

³ M. Badel, *op. cit.*, p. 8.

§ 2. Sistemele de securitate socială

Expresia *securitate socială* este utilizată nu numai în sintagma *politicile de securitate socială*, dar și în cea *sistemele de securitate socială*.

Cele două noțiuni nu sunt sinonime. Pe când prima se plasează pe planul scopurilor, cea de a doua evocă o anumită amenajare a mijloacelor.

În plus, *conceptului drept de securitate socială* i se asociază cel de „sistem de securitate socială”¹.

Într-adevăr, trebuie avută în vedere că în aproape toate țările lumii anumite norme juridice sunt calificate „sisteme de securitate socială” menite să organizeze o redistribuire financiară, adică, pe de o parte, o *prelevare*, iar pe de alta, o *repartiție* a fondurilor prelevate între beneficiarii acestei redistribuiri.

În aceste condiții, dreptul securității sociale poate fi definit ca o *redistribuire destinată să garanteze securitatea economică a persoanelor*.

În literatura juridică franceză², se vorbește de *tehnicele specifice constitutive ale dreptului securității sociale* și anume, de una individuală – economisirea, și cele implicând intervenția unui terț.

Legat de această *tehnică individuală*, se arată că pentru a face față evenimentelor susceptibile să le amenințe securitatea, sunt persoane care fac economii; pun banii deoparte pentru ca atunci când este cazul să facă față bolii, bătrâneții etc. Se renunță astfel la un consum actual în vederea unui consum viitor.

Procedul prezintă anumite merite: libertate, responsabilitate, virtute „morală”. Dar, are și limite. Economisirea presupune mai întâi ca cei interesați să poată renunța la folosirea imediată a unei părți a venitului lor; renunțarea însă nu e posibilă la toate persoanele. Pe de altă parte, această economisire, procedeu voluntar, implică în egală măsură interesul lor la economii, adică, să existe o anumită stabilitate monetară; în caz contrar, sacrificiul imediat poate fi în van. În sfârșit, procedul este unul de prevedere individuală, care nu prezintă garanție.

Însă, în cazul intervenției altuia se poate vorbi de o astfel de garanție.

Intervenția altuia, de care este legată ideea de garanție, poate să se înscrie, *a priori* în trei perspective principale: asistența, responsabilitatea, asigurarea și mutualitatea.

În legătură cu *asistența*, trebuie menționat că din timpuri străvechi, persoane private sau instituții publice au venit în ajutorul unor oameni și acest ajutor spontan, o adevărată *datorie de caritate*, în timp, a căpătat o mare importanță. Dar, această caritate nu poate să constituie o soluție satisfăcătoare problemei generale a securității economice a indivizilor pentru că ea reprezintă doar un gest voluntar, deci facultativ.

Legat de *responsabilitate*, trebuie precizat că în situația în care o persoană cauzează altuia un prejudiciu, ea trebuie, în anumite condiții, să repare acest prejudiciu. Soluția, însă, constituie un mod de protecție neneglijabil în cadrul securității economice a fiecărui membru al societății deoarece această protecție presupune:

– intervenția unui terț în realizarea despăgubirii, inexistentă într-un număr mare de riscuri (boală, bătrânețe etc.);

¹ M. Meunier-Boffa, *op. cit.*, p. 5 și urm.

² *Ibidem*, p. 14 și urm.

– o intervenție susceptibilă de a angaja responsabilitatea autorului său conform dreptului pozitiv;

– solvabilitatea celui responsabil.

Asigurarea și mutualitatea sunt fondate pe același principiu și anume, membrii grupului preiau sarcina prejudiciului cauzat unuia dintre ei.

Totuși, sunt deosebiri esențiale între ele: în asigurare, un asigurător joacă rolul de intermediar între asigurați; ele colectează primele și plătește indemnizațiile asiguraților în cazul apariției riscului reținând o diferență – beneficiul său. Mutualitatea, în schimb, elimină intermediarul; reprezentanții mutualismului, și nu un terț, strâng cotizațiile și distribuie indemnizațiile.

Ambele tehnici realizează un mare progres, căci cel interesat nu trebuie:

– nici să economisească o parte considerabilă a venitului său;

– nici să facă apel la caritatea altuia.

Cu toate acestea, asigurarea și mutualitatea prezintă și ele neajunsuri deoarece nu pot fi utilizate contra tuturor evenimentelor care amenință securitatea economică a persoanei.

§ 3. Apariția și dezvoltarea sistemelor de securitate socială

Nevoia unei securități individuale și colective a existat dintotdeauna. Oamenii au încercat din cele mai vechi timpuri să-și asigure propria protecție, precum și a persoanelor aflate în grija lor, contra unor eventualități, cum ar fi foametea sau alte pericole. Ei au luptat mereu pentru satisfacerea nevoilor vitale (de hrană, adăpost, îmbrăcăminte). Este o luptă, până la urmă pentru existență, care nu va înceta niciodată.

Industrializarea și exodul rural care a însoțit-o au dat naștere, în special în Europa (secolul XIX), unei noi clase, a muncitorilor care nu puteau conta pentru a trăi decât pe salariu. Dacă din varii motive (boală, accident, șomaj, bătrânețe), își pierdeau acest unic venit, ei rămâneau fără nicio sursă de existență. Rătăciți în mediul urban, muncitorii și persoanele aflate în grija lor nu mai beneficiau de protecția asigurată altădată de clan, trib sau familie în sens larg, adică de acel sistem tradițional, unde persoanele valide se ocupau de copii, bolnavi și de cei în vârstă.

La început, eforturile de întrajutorare au fost fragmentare: case de asigurări încurajate de stat; dispoziții obligând patronii de a întreține, într-o anumită măsură, pe muncitorii bolnavi sau accidentați; societăți mutuale presupunând o modestă asistență în bani în caz de boală sau bătrânețe; asigurări private oferind indemnizații la nevoie în timpul vieții și în caz de deces etc.

Aceste măsuri însă nu au fost suficiente. De aceea, în țările industrializate au început să apară, mai întâi într-un ritm lent, apoi tot mai accelerat, odată ce lumea muncii a devenit mai organizată, mai puternică, programe de protecție socială. Aceste programe aveau uneori caracter obligatoriu, dar, la origini, se aplicau numai anumitor categorii de muncitori. Câmpul lor de acțiune a fost apoi în mod progresiv extins în maniera de a acoperi ansamblul populației.

Primul mare sistem de protecție socială a fost instituționalizat în *Germania*, la sfârșitul sec. al XIX-lea.

Independent de personalitatea cancelarului *Bismark*, această apariție a fost posibilă datorită unor factori favorabili:

a) *de ordin economic*: trecerea de la statul agrar la cel industrial a provocat o dezvoltare brutală a unui proletariat extrem de sărac;

b) *de ordin ideologic*: în Germania se dezvoltase o gândire socialistă foarte activă;

c) *de ordin politic*: deoarece mai mulți deputați ai partidului social-democrat intrase în Reichstag, Bismark, în afară de politica tradițională de represiune, a întreprins încă una de reforme sociale destinate să diminueze influența socialistă;

d) *de ordin juridic*: această politică de reforme sociale a fost facilitată de existența unor precedente; imitând legislația prusacă, mai multe state adoptase deja unele măsuri de asigurări sociale.

Bismark și-a prezentat proiectele de reformă într-un foarte celebru mesaj în Reichstag la data de 17 noiembrie 1881. El a emis concepția revoluționară pentru acea epocă, în sensul că *statul trebuie să aibă nu numai misiunea defensivă vizând apărarea drepturilor existente, dar și pe cea de a promova pozitiv, prin instituții specifice și utilizând mijloacele de care colectivitatea dispune, bunăstarea tuturor membrilor săi, în special a celor aflați în nevoie*.

Ca urmare, au fost promovate, în interesul muncitorilor din industrie, trei legi fundamentale privind:

- asigurarea de boală (1883);
- asigurarea contra accidentelor de muncă (1884);
- asigurarea împotriva invalidității și bătrâneții (1889).

Reunite în *Codul asigurărilor sociale* (1911), ele au fost completate cu regimul asigurărilor de invaliditate și bătrânețe pentru funcționari, de deces (1911) și, mai târziu de asigurarea contra șomajului (1929)¹.

Asemenea sisteme au apărut și în alte țări (Australia, Noua Zeelandă, Suedia, Danemarca, Anglia etc.)².

Nici România nu a făcut excepție; ea s-a înscris la fel de devreme în acest curent novator privind protecția muncitorilor.

Astfel, în anul 1895 a fost adoptată *Legea minelor*, care instituia asigurările sociale obligatorii a minerilor și a lucrătorilor din industria petrolieră. În același timp, dispunea înființarea unor case de ajutor și a unei case de pensii, ale căror fonduri erau constituite prin contribuția egală a patronilor și muncitorilor.

În anul 1902 a fost votată *Legea meseriilor*, care prevedea un sistem de asigurări sociale pe baze corporatiste, beneficiarii fiind exclusiv meseriașii.

Legea pentru asigurările muncitorești din anul 1912 reglementa asigurările obligatorii. Potrivit acestei legi, sarcina riscului în caz de accident cădea asupra patronului (art. 140), iar riscurile provenite din boală cădeau asupra muncitorului (art. 125).

Înființarea Organizației Internaționale a Muncii în anul 1919 a dat un suflu nou acțiunilor în domeniul securității sociale. Se știe că în concepția acestei organizații problemele de muncă și cele sociale nu constituie subiecte de interes exclusiv de natură internă pentru

¹ J.J. Dupeyroux (coord.), *op. cit.*, p. 23-24.

² Bureau International du Travail, *La sécurité sociale*, Genève, 1995, p. 3-4.

statele membre. De aceea, încă de la început a adoptat o serie de convenții cu privire la securitatea socială, de exemplu: Convenția nr. 3/1919 asupra protecției maternității; Convenția nr. 12/1921, nr. 17 și 18/1925 privind ajutoarele în caz de accidente de muncă și boli profesionale; Convențiile nr. 35-40/1933 privind asigurările de bătrânețe de invaliditate și deces; Convenția nr. 44/1934 referitoare la șomaj etc.

Actul normativ cel mai important adoptat în această perioadă în țara noastră este așa-numita *Legea Ioanițescu*, din 1933, pentru unificarea asigurărilor sociale pe întreg teritoriul național. Legea prevedea, printre altele, următoarele:

- cota de asigurări sociale, în cuantum de 6% din salariu, se suporta în părți egale de patron și salariați;

- bolile profesionale erau asimilate accidentelor de muncă;

- ajutoarele de incapacitate de muncă se acordau din prima zi de boală.

Actul juridic care a utilizat pentru prima dată în lume termenul de *securitate socială* este *Legea americană de securitate socială* (Social Security Act), din 1935. Această lege reglementa protecția șomerilor, asigurarea de bătrânețe și deces în favoarea salariaților, asistența socială a persoanelor defavorizate.

Conceptul de securitate socială, se consideră, a fost revoluționat în anul 1942, prin celebrul raport al britanicului William Beveridge – *Social insurance and allied services* – care a proclamat obiectivul ambițios *de a libera omul de teamă și nevoie*. Prin acest raport a fost motivată ideea unui *drept de securitate socială*, care, ulterior, a făcut obiectul unor documente internaționale.

Deși în țara noastră au existat, așa cum am arătat, de-a lungul timpului preocupări constante în domeniul asigurărilor sociale și al asistenței sociale, referiri la termenul de securitate socială s-au făcut relativ recent. Astfel, s-a arătat că *în foarte multe țări ale lumii, se afirmă ideea că asigurările sociale fac parte dintr-o noțiune mai largă, aceea de securitate socială și că aceasta formează obiectul preocupărilor și dezbaterilor Organizației Națiunilor Unite și ale altor organisme internaționale*.

§ 4. Securitatea socială în documentele internaționale¹

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, mai multe declarații internaționale au afirmat în mod solemn responsabilitatea statelor pe planul economic și social, încurajând reînnoirea drepturilor pozitive, de exemplu: *Charta Atlanticului*², *Declarația de la Philadelphia*³, *Charta Națiunilor Unite*⁴ etc.

¹ J.J. Dupeyroux, *op. cit.*, p. 38-39.

² Această cartă a fost semnată de Roosevelt și Churchill la 12 august 1941; a fost destinată să stabilească obiectivele alianței lor (dintre S.U.A. și Anglia); ea a afirmat și necesitatea de a stabili colaborarea între toate națiunile în domeniul economic, cu scopul de a asigura cele mai bune condiții de muncă, o situație economică mai favorabilă și securitatea socială (pct. 5).

³ Declarația adoptată la 10 mai 1944 la cea de a 28-a sesiune a Conferinței Internaționale a Muncii, va constitui noua chartă a Organizației. Mai multe dispoziții ale ei privesc securitatea socială, indemnizația pentru riscurile sociale și prevenirea lor.

⁴ În art. 55 din această chartă se precizează misiunea Națiunilor Unite de a acționa pentru ridicarea nivelului de viață, progresului și dezvoltării economice și sociale.

Declarația universală a drepturilor omului adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea generală a Națiunilor Unite prevede în art. 22 că *fiecare persoană, în calitate de membru al societății, are dreptul la securitate socială; ea este îndreptățită să obțină satisfacerea drepturilor economice, sociale și culturale, indispensabile demnității și liberei dezvoltări a personalității sale, grație efortului național și cooperării internaționale, ținând seama de organizarea și resursele din fiecare țară.*

În completare, art. 5 prevede: *orice persoană are dreptul la un nivel de viață suficient pentru asigurarea sănătății, bunăstării sale și a familiei în special în ceea ce privește alimentația, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirile medicale, precum și serviciile sociale necesare; ea are dreptul la securitate în caz de șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe, și în alte situații de pierdere a mijloacelor de subzistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa.*

Organizația Internațională a Muncii a adoptat mai multe norme în această materie, de exemplu: Recomandarea nr. 67/1944 asupra mijloacelor de existență, Recomandarea nr. 69/1945 asupra îngrijirilor medicale, Convenția nr. 102/1952 privind securitatea socială.

Adoptarea acestei din urmă convenții a marcat o nouă etapă în legislația internațională a securității sociale; ea a introdus obiectivul unui nivel minim de securitate realizabil în toate țările lumii, indiferent de gradul de dezvoltare economică. Convenția respectivă este exhaustivă pentru că reunește într-un instrument unic toate ramurile securității sociale, anterior dispersate în texte distincte; în plus, prevede alocațiile familiale care nu făcuseră obiectul nici unei norme precedente. Ea definește cele nouă ramuri ale securității sociale acoperind diferitele eventualități care împiedică salariații să-și subvenționeze necesitățile familiilor, sau care îi obligă să facă cheltuieli suplimentare: îngrijirile medicale, incapacitatea de muncă sau boală profesională, întreținerea copiilor, maternitatea, invaliditatea, decesul susținătorului de familie¹.

Consiliul Europei a adoptat, printre altele, următoarele documente: *Charta socială europeană* (1961)², *Codul european de securitate socială* (1964), *Convenția europeană de securitate socială* (1973).

Charta, simetrică pe planul drepturilor sociale, *Convenției europene a drepturilor omului*; este importantă, în special, datorită art. 12, intitulat *dreptul securității sociale*.

Codul european de securitate socială, este aproape identic cu Convenția OIM nr. 102/1957, însă condițiile de ratificare sunt mult mai riguroase.

Cel mai important document al *Uniunii Europene* în domeniul analizat este *Charta comunitară privind drepturile fundamentale ale lucrătorilor*. Conform art. 10, *fiecare lucrător are dreptul la o protecție socială adecvată și la prestații de securitate socială la un nivel suficient.*

La nivelul *Uniunii Europene* a fost adoptat *Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului nr. 883/2004/CE din 29 aprilie 2004* privind coordonarea sistemelor de securitate socială. Regulamentul subliniază că este necesar să se respecte caracteristicile speciale ale legislației naționale privind securitatea socială și să se realizeze un sistem de

¹ A. Otting, *Les normes internationales du travail, ossature de la sécurité sociale*, în *Revue international du Travail* nr. 2/1993, p. 186-187.

² *Charta socială* revizuită a fost publicată în M. Of. nr. 193 din 4 mai 1999.

coordonare, cu scopul de a se garanta tratamentul egal în Uniune, conform diferitelor legislații naționale, pentru persoanele respective.

Modalitățile concrete de aplicare a Regulamentului nr. 883/2004 au fost reglementate de Regulamentul CE nr. 987/2009 a Parlamentului European și al Consiliului din 16 septembrie 2009¹.

Normele europene precitate se aplică resortisanților pentru următoarele prestații sociale: boală și maternitate, accidente de muncă, boli profesionale, prestații de invaliditate, pensii pentru limită de vârstă, pensii de urmaș, ajutoare de deces, prestații de șomaj, prestații familiale (art. 4).

El nu se aplică:

- asistenței sociale și medicale, acestea fiind de regulă acordate în funcție de venituri și nu sunt legate de categoriile de prestații menționate anterior;

- indemnizațiilor acordate victimelor de război și urmașilor acestora.

Conform art. 2 din acest regulament el se aplică:

- lucrătorilor salariați sau independenți, ori studenților care sunt sau au fost supuși legislației unuia sau mai multor state membre și care sunt resortisanți ai unuia din statele membre, ori apatrizi sau refugiați având reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre, precum și membrilor familiilor acestora lor și urmașilor lor;

- urmașilor lucrătorilor salariați sau independenți și studenților care au fost supuși legislației unuia sau mai multor state membre, indiferent de naționalitatea acestor persoane, în cazul în care urmașii lor sunt resortisanți ai unuia dintre statele membre, ori apatrizi sau refugiați care își au reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre;

- funcționarilor și personalului asimilat acestora.

Regulamentul se aplică, în principal, resortisanților statelor membre.

În cadrul acordului privind Spațiul Economic European, el este, de asemenea, aplicabil resortisanților Norvegiei, Islandei și statului Liechtenstein. Mai este aplicabil resortisanților elvețieni.

Calitatea de resortisant al unuia dintre statele membre se apreciază prin poziționarea în perioada la care lucrătorul își exercită profesia, această condiție de naționalitate neputând fi considerată ca îndeplinită atunci când lucrătorul în cauză era, în momentul în care își exercita profesia și plătea cotizații, resortisant al unui stat care nu era încă membru al Comunității și a pierdut calitatea de resortisant al acestui stat înainte ca acesta să devină membru al Comunității.

Situația unei persoane, resortisant al unui stat membru, care, înainte de aderarea acestuia la Uniunea Europeană, a exercitat o activitate salariată în alt stat membru în care a fost victimă a unui accident de muncă și care, după aderarea statului său de origine, solicită autorităților acestuia să beneficieze de o pensie pentru incapacitate de muncă în urma acestui accident, intră în domeniul de aplicare al Regulamentului.

El este aplicabil și refugiaților și apatrizilor care s-au deplasat dintr-un stat membru în altul și urmașilor lucrătorilor resortisanți ai unui stat vizat de domeniul de aplicare, indiferent de naționalitatea urmașilor, sau urmașilor resortisanți ai unui stat vizat de domeniul de aplicare al regulamentului, indiferent de naționalitatea lucrătorului. Se cuvine a preciza că urmașii nu pot avea acces decât la drepturile derivate.

¹ N. Voiculescu, M. Beatrice Berna, *Tratat de drept social internațional și european*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 389.

Aplicarea normelor europene nu conferă persoanelor interesate niciun drept la intrarea, șederea sau reședința, nici accesul la piața muncii într-un stat membru.

§ 5. Definiția și obiectul dreptului securității sociale

Securitatea socială nu este numai o activitate, o preocupare a statelor, ci ea este și un ansamblu de norme juridice, care reglementează această activitate, măsurile de protecție, specificul lor, beneficiarii acestora.

Normele juridice, care reglementează relațiile de securitate socială, formează (alcătuiesc) ramura de drept, cunoscută în lume sub denumirea de *dreptul securității sociale*.

La fel cum dreptul muncii s-a desprins de disciplina mamă – dreptul civil, dreptul securității sociale s-a desprins, la rândul său, din dreptul muncii pentru a deveni o disciplină autonomă, o nouă ramură de drept. El a evoluat, începând cu anul 1990 „de la o formă de protejare a salariaților împotriva unor riscuri sociale determinate, la o formă de protejare împotriva unor categorii din ce în ce mai largi de riscuri ale societății și de garantare a unui nivel economic minim pentru toți membrii societății”¹.

Până nu demult, raporturile juridice din domeniul securității sociale au fost socotite ca fiind *conexe* raporturilor juridice de muncă, stabilite prin încheierea contractului individual de muncă și incluse și ele dreptului muncii. S-a apreciat că raporturile juridice privind asigurările sociale de stat au față de raportul de muncă o poziție derivată pe considerentul că se găsesc grefate pe acesta.

Concluzia de mai sus, justă în momentul formulării ei, era corespunzătoare configurației sistemului nostru de drept la acea dată când covârșitoarea majoritate a drepturilor de asigurări sociale și de asistență socială se acordau în considerarea calității de salariat a beneficiarului.

În prezent însă, dispozițiile legale din domeniul securității sociale au evoluat către dobândirea unei specificități proprii care le conferă individualitatea necesară constituirii într-o ramură de drept distinctă, de sine stătătoare.

Această nouă ramură, deși desprinsă din dreptul muncii, aparține dreptului public și nu dreptului privat².

Într-adevăr, dreptul securității sociale este dominat de interesul general, în raporturile juridice reglementate prevalează voința statului, a colectivităților publice și nu cea a persoanelor particulare. Subiectele unui asemenea raport nu sunt egale, ci unul dintre ele, reprezentând statul, își impune voința juridică asupra celuilalt. De altfel, sistemele de

¹ Claudia Ana Moarcăș Costea, *Dreptul securității sociale*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 34.

² Diviziunea dreptului în *drept public* și *drept privat* își are originea în dreptul roman, care cunoșteau o atare împărțire în *jus publicum* și *jus privatum*. Potrivit jurisconsultului *Ulpian*, dreptul public se referă la organizarea statului, iar dreptul privat se referă la dreptul fiecăruia.. (N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, ed. 6, Ed. C.H. Beck, București, 2020, p. 89). Aparțin dreptului public: dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul financiar și fiscal etc., iar dreptul privat: dreptul civil, dreptul comercial, dreptul muncii etc. Desigur că nu trebuie absolutizată distincția dintre cele două diviziuni, de multe ori se produc „imixțiuni” și într-un sens și în altul; dreptul public și dreptul privat se interferează și se influențează reciproc pentru că sunt părți ale aceluiași sistem de drept cu multe trăsături comune.

securitate socială sunt concepute să funcționeze ca servicii publice pentru îndeplinirea unor *misiuni* în folosul societății¹.

Dreptul securității sociale poate fi definit în considerarea mai multor criterii.

Astfel, având în vedere evenimentele care constituie riscuri sociale, el poate fi definit ca *dreptul indemnizațiilor pentru consecințele acestor evenimente*.

Plecând de la scop, adică de la împrejurarea că prin securitatea socială se urmărește de fapt securitatea economică a indivizilor, dreptul securității sociale este *dreptul redistribuirilor destinat să garanteze această securitate economică; el înglobează și dispozițiile legale de protecție a angajatului contra concedierii și de protecție a salariului*².

Aceste definiții, se poate constata, sunt în mare parte unilaterale, ele țin seama numai de finalitatea securității sociale și anume acoperirea concretă a riscurilor sociale în cazul apariției lor. Sigur că acesta este scopul suprem, cel mai important, dar până să se ajungă efectiv la împlinirea lui sunt necesare complexe măsuri organizatorice, activități, instituții și acțiuni de pregătire și punere în practică a măsurilor de securitate socială. Cu alte cuvinte, relațiile sociale, care se nasc în acest domeniu, sunt mult mai complexe. Ele nu mai au dependență cvasitotală față de raporturile juridice de muncă și nu reprezintă doar o consecință a asigurărilor sociale pe care aceste raporturi le presupun. Într-adevăr, securitatea socială este aplicabilă tot mai mult altor categorii de persoane care au nevoie de protecție în afara oricărei asigurări și nu doar salariaților; este vorba de așa-numita *asistență socială*.

O definiție cuprinzătoare în care se au în vedere scopul securității sociale, adică prestațiile, sistemul organizatoric, dar și cel normativ este următoarea: dreptul securității sociale este „ansamblul de prestații în bani și în natură acordate în vederea protejării veniturilor în cazul apariției riscurilor sociale; un sistem de protecție împotriva pierderii veniturilor sau un sistem de norme ce asigură solidaritatea cu persoanele care se confruntă cu pierderea veniturilor din muncă sau costuri cu prevenirea riscurilor sociale”³.

Sintetic, definim dreptul securității sociale ca *acea ramură autonomă aparținând de sistemul dreptului public, alcătuită din normele juridice care reglementează relațiile de asigurări sociale, precum și pe cele de asistență socială*.

§ 6. Asigurările sociale – instituție a dreptului securității sociale

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, prin asigurări sociale se înțelege „formă de ocrotire a populației, constând în acordarea de ajutoare materiale și asistență medicală” (p. 74).

Elementul comun al asigurărilor sociale, ca și a altor tipuri de asigurări (de bunuri, de persoane și de răspundere civilă) *implică în mod necesar existența a trei elemente: riscul, prima și prestația asigurătorului*⁴.

¹ În același sens este Denisa-Oana Pătrașcu, *Drept social. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 6.

² *Ibidem*, p. 8 și 12.

³ Claudia-Ana Moarcăș Costea, *Dreptul securității sociale*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 34.

⁴ A se vedea F. Moțiu, *Contracte sociale*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 337.